

дефицити в подготовката и работата на началния учител в следните направления: познаване спецификата на работа в мултикултурна среда, т.е. интеркултурната му компетентност; познаване на специфичните особености в обучението на ромски деца и по-безстресовото им превеждане от семейството към училището; уменията да печелят тях и техните семейства за каузата на образованието; позитивните им очаквания към ромчетата и т.н.

От табл.14, показваща статистическите стойности на **подкрепящия учител в прогимназията**, става ясно, че след началното училище стойностите за подкрепа към ИЛ-първопроходци намаляват. Като се има предвид, че анкетираните са били успяващи ученици, не може да не буди тревога фактът, че всеки втори от тях категорично не е бил обект на подкрепа от своите прогимназиални учители.

Резултатите от табл.15, относно **подкрепящият учител в гимназията**, показват продължаващ спад на доверие от страна на мъжете и рязкото му завишаване от страна на анкетираните жени. Тези резултати са красноречиви за това, че ромските младежи в тази възраст търсят повече независимост и начини за справяне с предизвикателствата по-самостоятелно. Не така обаче стоят нещата с ромските девойки. В горния курс на обучение освен, че трябва да се справят с трудностите на учебния материал, те трябва да се преборят и за по-висок кредит на доверие от страна на собствените си семейства. За традиционните семейства с патриархални нагласи, от които произхождат ИЛ-жени, времето за обучение в гимназия всъщност е времето, когато от тях се очаква трайно да променят житейската си роля от поотраснали момичета в ролята на омъжени жени, майки и съпруги. Според нас, закрепването им към доверен учител е най-краткият път към откриване на моралния гарант и застъпник пред родителите.

Влиянието на учителите за развитието и успеха на първопроходеца е голямо във всички етапи и степени на училището. От изключително голямо значение за всички български деца са очакванията на учителите към тях, особено на входа на училищната институция. Практиката показва, че по-успешни са тези ученици, към които учителите имат по-високи очаквания и не са безразлични към тяхната успеваемост в клас, стига тя да е съобразена с индивидуалните им възможности. Резултатите от табл.16 са много показателни в това отношение. Фактът, че само 0,05 от жените (0,00 при мъжете) не са посочили отговор, подсказва, че почти няма ромчета, които прекрачвайки училищния праг, да останат безразлични към изискванията на началния си учител. И при тях, както и при останалите деца, думата на началния учител е закон. Всеки 3 от 5 ИЛ от мъжете и половината от жените са се повлияли положително от очакванията, които са имали към тях началните им учители. Обезпокоителното тук е, че близо 0,20 (1 от 5 ИЛ) от анкетираните жени посочват отрицателно влияние.

Статистическите стойности на резултатите от табл.16, табл.17 и табл.18 са твърде близки помежду си, което показва непреходност по отношение на влиянието на учителите върху развитието на техните ученици не само през време на задължителната степен на образование, но и в горния курс на обучение. Статистически значими са отговорите 0, 20 на анкетираните жени, които в трите възрастови групи твърдят, че са получили отрицателно влияние от учителските очаквания към тях. Най-вероятно то се дължи на проектирането на по-ниските образователни очаквания към ромските момичета от техните родители върху учителите им, но достоверността на това твърдение трябва да се докаже чрез допълнителни изследвания.